

مقطع تحصیلی: کارشناسی ■ رشته معماری ترم دوم سال تحصیلی: ۱۳۹۸-۱۳۹۹	
نام درس: هنرهای سنتی ایران نام و نام خانوادگی مدرس: مهرا ن رضایی	
آدرس email مدرس mehranrezaei056@gmail.com تلفن همراه مدرس: ۰۹۱۲۵۶۱۶۲۴۴	
جزوه درس هنرهای سنتی ایران	مربوط به هفته : جلسه دوازدهم ■
text: دارد ■ ندارد □	voice: دارد □ ندارد ■
power point: دارد □ ندارد ■	
تاریخچه و معرفی گلیم - ۱ مجموعه فرش و گلیم	
	
<p>گلیم نوعی فرش بدون پرز است که با درگیری تاروپود به یکدیگر ایجاد میشود . معمولاً تار آن پنبه و پشم و گاهی نخ ابریشم و پود آن از نخهای پشمی و کرک و ابریشم به صورت رنگی استفاده می شود . این فرش در زبان فارسی نامهای مختلفی دارد. گلیم در افغانستان - گلیم در اوکراین - بداس در قفقاز - لیاط در سوریه و لبنان - چیلیم در رومانی و همچنین کیلیم در ترکیه و لهستان و مجارستان و عربستان از جمله نامهای متفاوت آن است .</p>	
تاریخچه گلیم بافی	
<p>انسان از زمان های کهن از پوست حیواناتی که شکار می کرده به منظور پوشش و محافظ بدن در مقابل تغییرات جوی و نیز به عنوان زیر انداز استفاده می کرده و به تدریج با رواج دامداری و رسیدن پشم، بافتن در میان قبایل ابتدائی رواج یافت و جزو اولین هنرها و صنایع قبیله ای به شمار آمد .</p>	
<p>هر چند به روشنی مشخص نیست که نخستین بار در کجا و توسط چه قوم و قبیله ای بافت پارچه های اولیه که همزمان با شروع بافت گلیم بوده صورت گرفته اما بر اساس کاوش های باستان شناسی شواهدی از بافندگی در میان ساکنان فلات ایران و سرزمین</p>	

های همجوار به دست آمده. از جمله در غارهای جنوب شرقی دریای مازندران (غار کمر بند و هوتو در نزدیکی بهشهر) آثاری پیدا شده که پرورش گوسفند و بز و ریسیدن پشم و موی آنها را به دست مردمان این منطقه در ۸۰۰۰ سال پیش به اثبات می رساند. همچنین تکه پارچه ای ۸۰۰۰ ساله بافته از موی بز در کرانه های دریای مازندران و پارچه کتانی ۶۰۰۰ ساله ای هم از شوش به دست آمد.

با همه این ارزیابی ها نمی توان تاریخ دقیق برای گلیم ارائه کرد. قدیمی ترین فرش کشف شده دنیا به نام پازیریک متعلق به ۵۰۰-۳۵۰ ق م می باشد.

گلیم بافی مقدمه ای برای بافت فرش بوده است. تاریخ آغاز قالی بافی را به ۱۵۰۰-۲۰۰۰ ق م تخمین زده اند می توان گفت تاریخ آغاز گلیم بافی حدود ۳۰۰۰ تا ۵۰۰۰ ق م بوده است.

دستگاه های بافت گلیم

به طور کلی دستگاه های بافت چهار نوع می باشند:

الف- گلیم ساده باف

دستگاه گلیم ساده باف از یک کجو و چوب کمکی تشکیل شده و گلیم به طور یکنواخت روی آن بافته می شود. پشت و روی این نوع گلیم یکسان بوده و هر دو روی آن قابل استفاده است.

ب- گلیم چرخی باف

دستگاه گلیم چرخی باف دارای چهار کجو است. هر کجو به وسیله کمان هایی جا به جا می شود. در این نوع بافت پود از لا به لای تمام تارها رد می شود. بافت به صورت یکسانی پیش می رود. در پشت گلیم پودهای اضافی روی هم قرار می گیرند و به این علت حاصل کار، گلیمی محکم و ضخیم با پشت و روی متفاوت خواهد بود که فقط یک روی آن قابل استفاده است

ج- جاجیم باف

دستگاه بافت جاجیم دارای چهار کجو و چند کمان است. تفاوت اساسی بین جاجیم و سایر انواع گلیم، رنگی بودن تارهای آن است که مثل پود در ظهور نقش ها مؤثرند. پشت و روی جاجیم همانند گلیم ساده بافت یکسان است.

د- گلیم سوزنی (سوماک)

دستگاه گلیم سوزنی دارای یک کجو است و به طور کلی از نظر ظاهر به دستگاه بافت گلیم ساده شباهت دارد. در این بافت پودهای اضافی در پشت گلیم به صورت آزاد باقی می ماند. بافت این نوع گلیم در میان عشایر بسیار معمول است. اغلب برای تزئین مورد استفاده قرار می گیرد.

انواع بافت های گلیمی ایران

شیریکی پیچ (شیرکی پیچ):

شیریکی پیچ نامی است که بافندگان عشایر و روستایی کرمان به آن داده اند. ظاهری شبیه قالی دارد و همانند قالی با گره بافته می شود و بر خلاف دیگر انواع گلیم که پود باعث تکمیل و نمایاندن نقوش آن می شود، پود تنها باعث اتصال تارها به یکدیگر و در پشت گوشت (پرز) گلیم مخفی است و قابل رؤیت نیست. نقوش به وسیله گره ای که بر روی تار زده می شود به وجود می

آیند. گره زدن در شیریکی پیچ دو نوع است. گره متن، که با کمک آن نخ رنگی از روی دو تار می گذرد و به پشت برگردانده می شود و از زیر رشته اصلی روی عبور و ایجاد گره می کند. دومین گره، گره آبدوزی است. در این گره، پود رنگی دو بار روی دو تار قرار می گیرد و خط پهن تری ایجاد می کند. پس از اتمام عملیات گره زنی در هر ردیف پود گذاری انجام و بین پود و گره ها درگیری ایجاد می شود. این عمل به وسیله شانه یا دفتین صورت می گیرد.

نقوش شیریکی پیچ از محدوده هندسی بالاتر می رود و گاه توازن و هماهنگی را از ترکیب نقوش غیر متقارن به دست می آورد. نقش بوته جقه در میان نقوش شیریکی پیچ دیده می شود که دو گل گرد در میان آنها تعبیه شده که نسبت به یکدیگر متقارن اند. حاشیه ها اغلب زنجیره ای و مرکب از یک شکل هندسی مکررند که بین دو خط موازی قرار می گیرند. این حاشیه ها را حاشیه های چرخی می نامند. گل متن کشمیری است که سراسر متن را با تکرار خود پر می کند. نقوش دیگری که در بافت این محصول رواج دارند عبارتند از: قارا، گل شاه عباسی، گل کرمانی و جفت گل. رنگ های انتخابی بافندگان شیریکی پیچ معمولاً رنگ های تیره است. یک نوع حاشیه دیگر، حاشیه وکیلی است که در گل های گرد وسط دایره های کوچک درون گل معمولاً به رنگ قرمز و زمینه آن به رنگ سبز است.